

नर्मदे हर हर (Narmade har har) - जगन्नाथ कुंटे

टिप्पणी - अभय बिंदुमाधव जोशी (2011)

हे पुस्तक एक प्रवासी मार्गदर्शिका (tourist guide) म्हणून वाचणे चुकीचे ठरेल. कारण नर्मदेचे किंवा तिच्या आसपासच्या परिसराचे रसभरित, काव्यमय असे काहीच वर्णन या पुस्तकात नाही. लेखकाला आलेल्या चित्रविचित्र प्रसंगांतून व त्याला भेटलेल्या लोकांचे वर्णन वाचून होईल एवढीच या परिसराची ओळख आपल्याला होते. नर्मदा परिक्रमा हा साधासोपा प्रकार नाही एवढे मात्र नक्कीच समजते !

काही अंशी आत्मचरित्र म्हणून या पुस्तकाकडे पाहता येईल. लेखकाची अचाट शारीरिक कुवत व त्याची वैचारिक आणि आध्यात्मिक बांधणी या पुस्तकात जागोजाग दिसून येते. लेखकाची नर्मदेवर व सद्गुरूंवर अपरंपार श्रद्धा आहे. त्याला आलेले आध्यात्मिक अनुभव आश्चर्यकारक व बुद्धिवादी वाचकाला बुचकळ्यात टाकणारे आहेत. पण पुस्तक वाचताना त्यांच्या सत्यतेविषयी शंका वाटत नाही. साधुसंन्याशांना भारतात अजूनही काही भागात (जसे की नर्मदापरिसरात) मुक्तपणे फिरण्याची व भिक्षेवर चरितार्थ चालवण्याची सोय आहे हेही या पुस्तकात दिसून येते.

वैराग्य ही संकल्पना आजच्या युगात अशक्य वाटते. तरीही लेखकाची जीवनशैली पाहून - तो कमीतकमी चीजवस्तूंचा वापर करतो, उपलब्ध असेल/नसेल त्या सोर्यांमध्ये समाधान मानतो, कुणी कसेही वागवले तरी रागाचा उद्रेक होऊ देत नाही - वैराग्य (किंवा साधेपणा) आणि स्थितप्रज्ञता हे गुण आधुनिक जीवनात कसे बाणवता येतील याचा धडा मिळतो.

अर्थात लेखकाच्या पत्नीच्या व इतर जवळच्या आप्तांच्या भूमिकेतून पाहिले तर कदाचित लेखकाचे वागणे विक्षिप्त व निर्दयी वाटेल.

पुस्तकातील मला भावलेली काही मोजकी मौक्तिके खालीलप्रमाणे:

माणूस आतून शांत झाला की त्याला राग येत नाही. शांततेत राहाणं वेगळं, शांत राहाणं वेगळं.

सगळ्यांविषयी प्रेम आहे. पण प्रेम असणे वेगळं आणि मायेची ओढ असणं वेगळं.

अपमान वाटणं नाहीसं झालं आणि मानाचे भान राहिले नाही की समजावं प्रवास योग्य मार्गानं चालू आहे. साधी गोष्ट - घरी आपले कुणी ऐकले नाही की आपण केवढे आकांडतांडव करतो. तुकोबा म्हणतात - रात्रंदिन आम्हा युद्धाचा प्रसंग (म्हणजे षड् रिपूंशी युद्ध)

अनेक गुरू करणे वेगळे आणि गुरू सोडणे वेगळे. लागतील तितके गुरू करावेत.

गुरूचं नाव सांगत नाही कारण माझ्यामुळे गुरूची बदनामी व्हायची.

जेवण व झोप जेवढी कमी तेवढे चांगले. शरीराला आपण सवय लावू तसे ते चालते. शरीराची खारकेसारखी अवस्था करावी म्हणजे आजारपणाला मुक्काम ठेवायला जागा राहात नाही.

आयुष्य, आसपासचे जग हे सर्वच चमत्कार म्हणून पाहिले, जगले पाहिजे. होणारी प्रत्येक घटना असेल तशी आनंदाने स्वीकारली पाहिजे. जगायला मिळतेय यातच आनंद मानला पाहिजे.